

Η ΚΟΙΝΗ ΛΟΓΙΚΗ

Με τα κριτήρια του μύθου η εξέλιξη του πνεύματος χωρίστηκε σε δυο εποχές. Στη μυθική εποχή της άγνοιας και του λάθους, που συμπίπτει με την προϊστορία, και τη μεταμυθική της προόδου και της γνώσης, που συμπίπτει με την ιστορία. Εικάζεται ότι κατά τη διάρκεια αυτή, η κοινοπραξία Λόγου και Νόησης ως καθοδηγητικών οργάνων της ανθρώπινης οντότητας διαλύθηκε, ένα δραστήριο μέλος της ανεξαρτητοποιήθηκε ως καθαρή Νόηση, ανήρесе τον Λόγο και επιβλήθηκε.

Η αντιληπτική δομή περιλαμβάνει εφεξής από τη μια μεριά την έλλογη φυσική καθοδήγηση και από την άλλη μεριά την επίκτητη νόηση. Λογική και Νόηση μας αφορούν ως χωριστά εργαλεία συμπεριφοράς στο περιβάλλον των ανθρώπινων σχέσεων. Αυτό που οφείλομε να παρατηρήσουμε στο παρόν κείμενο είναι ότι ο χωρισμός και η ταχεία εξέλιξη των πραγμάτων κάτω από την καθοδήγηση της νόησης, ερχόμενη σε αντίθεση προς τη βραδεία εξέλιξη των πραγμάτων κάτω από την καθοδήγηση του Λόγου, δεν κατάργησαν τους μύθους. Η μυθογονία συνδέει τις δύο εποχές.

Τα γεγονότα της ιστορίας γεννήθηκαν από σύγκρουση αρχικών διαφορών, από βαρβαρικές πράξεις του εγώ, από την εναντίωση σ' αυτές τις πράξεις από τα άλλα εγώ, από την αφύπνιση του συνειδητού. Αρχικές παρατηρήσεις έδωσαν το έναυσμα να γεννηθούν οι μύθοι και να διαμορφωθούν οι πρώτες γνώσεις. Οι νέες εμπειρίες τροποποιούν τις προηγούμενες και γίνονται χώροι διασταύρωσης απόψεων και συστημάτων. Η ερμηνεία του κόσμου αναζητήθηκε τόσο από τη λογική όσο από τη νοητική σκέψη στις διάσπαρτες ομοιοότητες των μορφών, στις μεγάλες κατηγορίες και αφαιρέσεις, στις τακτοποιήσεις των φαινομένων σε τυπικά συστήματα.

Η ερμηνεία της πραγματικότητας προέκυψε στη βάση της πολικότητας των αντιθέτων, της σωματικότητας και της ιδεατότητας

των όντων, από τις αναρίθμητες μεταμορφώσεις τους, από τον ανταγωνισμό και την αλληλοσυμπλήρωσή τους, από την εν γένει λειτουργία του διαφορετικού. «Οι εγγενείς αδυναμίες που χαρακτηρίζουν τα τυπικά συστήματα (η αδυναμία να περιέχουν τη διαφορά) φαίνεται πως υπονομεύουν το έργο της νομιμοποίησης που τους αναθέσαμε· και έτσι οι προσδοκίες μας για απόλυτη βεβαιότητα διαψεύδονται»¹.

Θα αναζητήσουμε τις φυσικές μορφές με τις οποίες ο μύθος γεννήθηκε και τις οποίες έκτοτε συνόδευσε, τις τεχνητές μορφές που δεν είχαν μύθο και τον κάλεσαν για να φαίνονται φυσικές. Θα τον αναζητήσουμε όπου αυτός εγκαταστάθηκε, στις διαφορές, στην κίνηση, στη μεταβολή, στις καταστάσεις όπου φαινομενικά δεν υπάρχει. Η νεωτερική εποχή με την επικράτηση της οργανωμένης νόησης χαρακτηρίστηκε ως κενή από μύθους. Θα νόμιζε κανείς ότι το επεθύμησε η ίδια η νόηση από αντίδραση προς τις μεγάλες μυθικές ενότητες της παλιάς εποχής.

Η κοινή λογική, η οποία συνέγραψε το παρόν κείμενο, αναλογίστηκε την αναγκαιότητα της μυθογονίας, τη χρησιμότητα και τη βλαπτικότητα του μύθου στις ατομικές και κοινωνικές του συνάψεις. Στηριγμένη στην περιοχή των πραγματικών γεγονότων θα ταυτίσει ίσως την ατομική ιδιοσυγκρασία με την καθολικότητα, τον ατομικό μύθο με τον συλλογικό. Δεν θα αλλάξει δραστικά τη γλώσσα της καθημερινής χρήσης μπαίνοντας στους ειδικούς χώρους, ούτως ή άλλως δεν μπορεί να πλησιάσει την ουσία των πραγμάτων. Η κοινή λογική με τον κοινό νου της γνωρίζει ότι ο άνθρωπος πριν γίνει ζώο πολιτικό, γεννήθηκε ζώο φυσικό και κοινωνικό, οπότε θα αναφέρεται αυτονόητα στη φυσική αφετηρία του εαυτού της χωρίς υποσημειώσεις και παρενθέσεις, χωρίς την πολυπλοκότητα των σχολίων. Για να κριθεί, δεν καταθέτει απόψεις σε διακεκριμένα πρόσωπα αλλά στην κοινωνία, η οποία συνηθίζει να διαχέει τις επιμέρους απόψεις των μελών της και να τις επανεμφανίζει με συλλογικά πρότυπα.

Η κοινή λογική παρατήρησε πως οι μύθοι ήσαν οι πρώτοι φορείς των γνώσεων, προστέθηκαν στην παράσταση του κόσμου, αναμίχθηκαν στις λέξεις, γέννησαν αισθητικές δυνατότητες στην τέχνη, απέκτησαν δικαιοδοσία στην παιδεία. Παρατήρησε ακόμα

τους τρόπους με τους οποίους οι μύθοι άσκησαν παρεμβάσεις στα γεγονότα, αντικατέστησαν αξίες με ομοιώματα, οικοδόμησαν είδωλα. Θα λέγαμε πάνω σ' αυτό ότι η κοινή λογική φτιάχνει με δικές της παρατηρήσεις δική της φιλοσοφία.

Οι διανοούμενοι απέκρουσαν την ημιμάθεια της κοινής λογικής². Εντούτοις η ημιμάθεια απεδείχθη στο παρελθόν πως είναι ο θρίαμβος της φιλοσοφικής δύναμης διότι μπορεί να ανανεωθεί, να επεκταθεί με γνώσεις και να γίνει πράξη. Αυτός που έγινε σοφός σχετικά μ' ένα πράγμα, υπήρξε προηγουμένως ημιμαθής σχετικά με το ίδιο. Η κοινή λογική συλλαμβάνει πρωτότυπες σκέψεις που δεν εγκαθιστά σε τυπικό σύστημα, μετατοπίζεται προς τον Λόγο σε αντίθεση με τον υψηλό διανοητή που στρέφεται προς τη Νόηση.

Τι είναι λοιπόν ο μύθος όπως τον αντιλαμβάνεται η κοινή λογική; Μήπως είναι σύστημα σαρκασμού και ειρωνείας προς τη σκέψη, ως επιτίμηση ή παρότρυνση για κάποια συμπεριφορά, ως κάλεσμα να προσαρμοσθούμε σε ό,τι ηθικό προτείνει, μήπως είναι δηλαδή *πλάγιος τρόπος πειθούς*; Μήπως ο μύθος είναι ασπίδα για να μη μας σκοτώσει η πεισματική, δύσμορφη, παράλογη αλήθεια; Μήπως είναι η αποκατάσταση (*restitutio*) μιας βούλησης που έχει παρεκτραπεί;

Η κοινή λογική συνάντησε τόσες μορφές του μύθου, ώστε θα συνιστούσε να μην απομακρυνθούμε πολύ από την έννοια του *παραμυθίου* που μας έλεγε η γιαγιά μας. Θα ρωτούσε εντούτοις με απλές αφελείς λέξεις, ψιθυριστά και εντελώς μεταξύ μας, αν ο μύθος προηγείται της γλώσσας, αν είναι μια πλευρά των αφανών γεγονότων, ή μια αποκάλυψη του Λόγου· αν με τα επιμυθιά του παρεμβαίνει στην καθημερινή ζωή, αν είναι μυθιστόρημα άσχετο με την πραγματικότητα και αν διακρίνομε τη μυθομανία από την ψευδομανία.

Η νεωτερική εποχή διαμορφώνεται από ένα άθροισμα πληροφοριών τις οποίες επιλέγει η θετική σκέψη επεμβαίνοντας για να συμπληρώσει τη φύση. Τα ανθρώπινα συμφέροντα υιοθέτησαν την επιστήμη και μ' αυτή μετέτρεψαν την αργή εξέλιξη σε γρήγορη πρόοδο. Ο φυσικός ορθός λόγος έγινε όρος μιας νοητικής θεωρίας με

την επωνυμία ορθολογισμός και τέθηκε στην υπηρεσία της οργανωμένης νοημοσύνης παύοντας να περιέχει μύθο, επομένως παύοντας να περιέχει ηθική.

Β. Ο Π. Αναστασιάδης, καθηγητής της φιλοσοφίας, μεταφέρει επεξεργασμένη μια αρχική άποψη του Αντόρνο για την ισχύ της νόησης η οποία, προσπαθώντας να διώξει τον μύθο με γνωστικές θεωρίες, κατασκευάζει με δολιότητα έναν κόσμο δικό της. *Ποια δύναμη είναι αυτή που σχεδιάζει την πραγματικότητα με μια νοησιαρχική πονηρία του Λόγου*³; Στη διαδρομή θα γίνει φανερό ότι η άποψη που αναζητά την αρετή στην ηθική των φυσικών νόμων, δεν έχει τα μέσα για ν' αντιδράσει στην κυριαρχία της ανθρώπινης οργανωμένης νόησης, της ονομαζόμενης επιστήμης.

Ανταποκρίθηκε απλώς σε κάποιο ανήσυχο νεύμα για να ερευνήσει το μυθικό στοιχείο σε περιοχές όπου αυτό απέκτησε παράνομη χρησιμότητα. Από δυσφορία για την ηθική αποψίλωση των ανθρώπινων σχέσεων και τη διακινδύνευση του μέλλοντος αποδίδω υπερβολικές ευθύνες στις τεχνολογικές επιστήμες. Με τις παραπάνω αντιλήψεις ίσως προκύψει εσφαλμένα η άποψη ότι όλες οι ανθρωπιστικές σκέψεις εννοούνται ως *αντιθετικιστικές*.

Στο κείμενο αυτό, η κοινή λογική θα προσπαθήσει να διαπραγματευθεί το μυθικό στοιχείο του Λόγου και της νόησης χωρίς να σφετεριστεί ξένα εδάφη, χωρίς να συνάψει βολικές συμμαχίες. Δεν θα χρησιμοποιήσει τον όγκο των πληροφοριών που άθροισε, είναι δε ευνόητο πως οι επιστήμονες δεν θα της επιτρέψουν να στηριχθεί στις ειδικές γνώσεις τις οποίες θεωρούν ιδιοκτησία τους⁴. Για να ξεπεράσει τις δυσκολίες της μεθόδου που αφορούν την τεκμηρίωση του θέματος, αποτάθηκε στην πανεπιστημιακή κοινότητα για να πάρει συμβουλές. Εκεί συνάντησε τη διαφορά μεταξύ έλλογης, όπως την εννοούμε εμείς, και ακαδημαϊκής νοητικής διαπραγμάτευσης του γνωστικού υλικού.

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

1. Γιώργος Ρουσόπουλος: *Παράσταση τέλος*; Ομιλία σε φιλοσοφικό Συμπόσιο στην Ακαδημία Κρήτης, 1991, με θέμα *Παρόν και μέλλον της φιλοσοφίας*, Δωδώνη, σ. 44. Η έμφαση στην παρένθεση δική μου.
2. Theodor Adorno: *Θεωρία της ημιμόρφωσης*, Αλεξάνδρεια.
3. Πέτρος Αναστασιάδης: *Το Υποκείμενο και η Ετερότητα*, Μ. Γρηγόρης, 1995, σ. 114.
4. Για τον αναγνώστη που θα ενδιαφερθεί να επεκτείνει τις γνώσεις του θα συνιστούσα την εξαιρετική δουλειά της κ. Δήμητρας Μήττα *Απολογία για τον Μύθο*, University Studio Press, Θεσσαλονίκη 1997.